

Expectatives i realitat de les pràctiques hospitalàries: una aproximació antropològica

Silvia Costa Abós és Professora Interina d'Infermeria a la U.B.

Si entenem per relació marginal o de marginació el que San Román (1) defineix com a qualsevol relació en la qual una part orienta el seu comportament cap a l'exclusió de l'altre del propi sistema ecocultural, en aquest estudi intentaré analitzar la posició que ocupen entre la inclusió/exclusió els estudiants d'infermeria dins del col·lectiu professional.

Si bé no estan exclosos, ¿fins a quin grau estan inclosos?. Sens dubte la resposta és ambigua com ho és la situació de l'alumne/a entre l'aula i la institució sanitària.

Es considera els/les estudiants en via "d'enculturar-se"; és a dir, encara no formen part de la cultura professional. No obstant, durant el seu procés de formació, si que s'integren a l'activitat laboral i aquesta experiència ens interessa perquè serà decisiva en la construcció de la seva identitat professional com a infermers/res.

INTRODUCCIÓ

L'aproximació a la realitat social es realitza a través de formes diverses. Per a aprofundir en alguns aspectes de l'objecte de l'estudi, (per ex. l'experiència de les pràctiques hospitalàries des de la perspectiva de l'alumne/a) la presentació tradicional de les dades utilitzant la metodologia quantitativa, bàsicament dades d'enquesta, no sembla suficient, per la qual cosa, aleshores convé pensar en la utilització d'altres tipus d'anàlisi.

Malgrat aquesta afirmació i a diferència del que passa en l'àmbit anglosaxó, a la infermeria del nostre país són encara tímids els intents de presentar el valor i la importància que posseeixen els mètodes qualitius per a l'avanç en el desenvolupament del coneixement infermer i en la pràctica de la cura.

Collière (4) apunta que l'aproximació antropològica es proposa descobrir allò que té

sentit, el que dona sentit al que la gent expressa en forma d'expectatives, de desitjos o no-desitjos, de preocupacions i de dificultats, lligades a un aconeteixement concret. Aquesta aproximació situa a cada persona com a font de saber i, al mateix temps, permet als cuidadors aprendre a reconèixer i a utilitzar les múltiples informacions que han rebut per la formació.

OBJECTIU

El propòsit d'aquest estudi és el d'investigar la realitat de les pràctiques hospitalàries des de la perspectiva dels estudiants d'infermeria.

MÈTODE

La fenomenologia és l'estudi de l'experiència viscuda; és un intent d'entendre el fenomen des de la perspectiva individual d'aquells que són objecte d'estudi. El mètode tracta de descobrir el significat del fenomen de l'experiència humana a través de l'anàlisi de les descripcions fetes pels subjectes 67.

És un mètode conseqüent amb els valors i creences d'una disciplina humanística com és la Infermeria.

Per a analitzar la informació s'utilitza el programa Ethnograph que pertany al grup de programes informàtics encaminats a l'anàlisi interpretativa de dades. Està dissenyat per a ajudar als investigadors en alguns dels aspectes mecànics de l'anàlisi de dades. L'objectiu del qual és augmentar la comprensió i elaborar un model conceptual que pugui explicar els fenòmens en estudi. Es divideix el fenomen global en unitats, aquestes són classificades en categories i després ensamblades relacionant-les.

Obtenció i anàlisi de dades a través del Programa Ethnograph.

Es va sol·licitar a cada estudiant que expressés per escrit la seva opinió respecte a les "Expectatives i realitat de les pràctiques hospitalàries" de forma lliure i anònima. Es recullen

12 i 21 registres d'alumnes de 2^{on}. i 3er. curs respectivament, de l'EUI de la Universitat de Barcelona que van fer les pràctiques a l'Hospital de Bellvitge.

El material s'introduí en el programa Ethnograph que numera les línies de text i, un cop imprès, es passa a codificar-lo. A partir d'aquí s'obtenen unes categories segons uns determinats còdis, i es quan s'interpreten els resultats obtinguts, lluny de l'ordinador.

RESULTATS

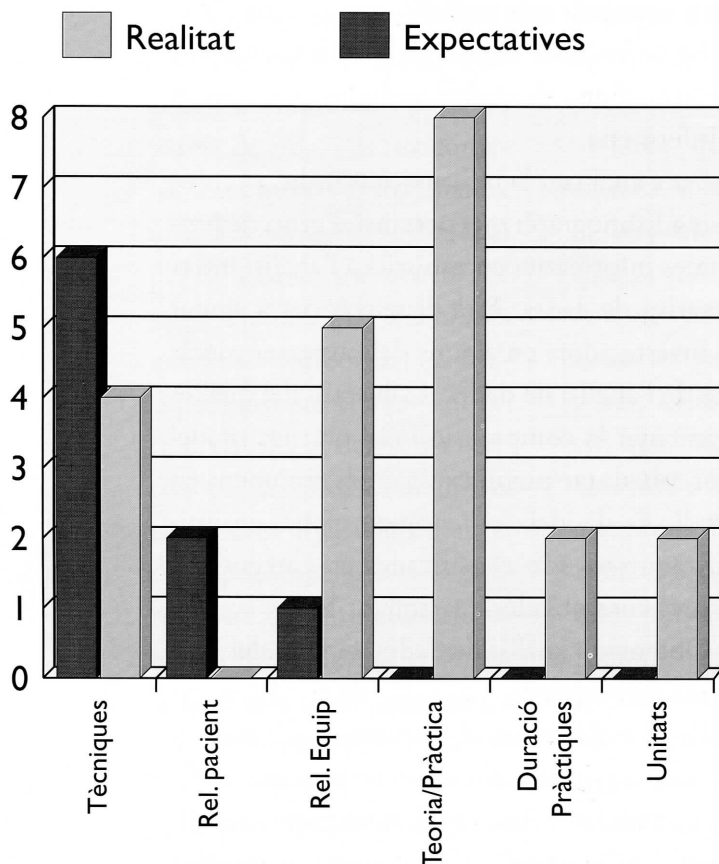
Fent una anàlisi per cursos i classificant els còdis apareguts en les categories que eren objecte de l'estudi, - Expectatives i Realitat-, s'obtenen els següents resultats:

Còdis segon curs. (taula 1)

Tècniques: és l'expectativa prioritària dels/les estudiants de segon curs, ja que la meitat dels registres es refereixen a "poder adquirir habilitat i aprendre totes les tècniques possibles". No obstant, quan s'explica la realitat de les pràctiques no citen les tècniques de forma tan freqüent. Dels que sí ho fan, la meitat, estan satisfets amb les tècniques realitzades i l'altre meitat, creuen que les han realitzat de forma incorrecta.

taula 1

Codis de 2^{on} curs:
12 registres

Relació amb el pacient: solament dues persones esperen "fomentar la relació amb els pacients" i, curiosament, no apareix aquest codi quan s'explica la realitat de les pràctiques.

Relació amb l'equip: Només una alumna es planteja a priori el "sentir-se integrada en l'equip d'infermeria" com a expectativa; no obstant, quan finalitzen les pràctiques es prioritza aquest aspecte, matitzant quin tipus de relació és la desitjada. La he definit com a una relació docent que s'estableix entre el professional i l'alumne, per les conseqüències que té en el seu aprenentatge. En tres registres es valora aquesta relació com a positiva i, en els dos restants, com a negativa. Exemples que ho il·lustren: "Les infermeres han procurat que aprenguem el màxim possible i han facilitat el responsabilitzar-te del teu treball", o "en moltes ocasions les explicacions no les obtenia de la infermera ja que no contestava amb agrat les meves preguntes".

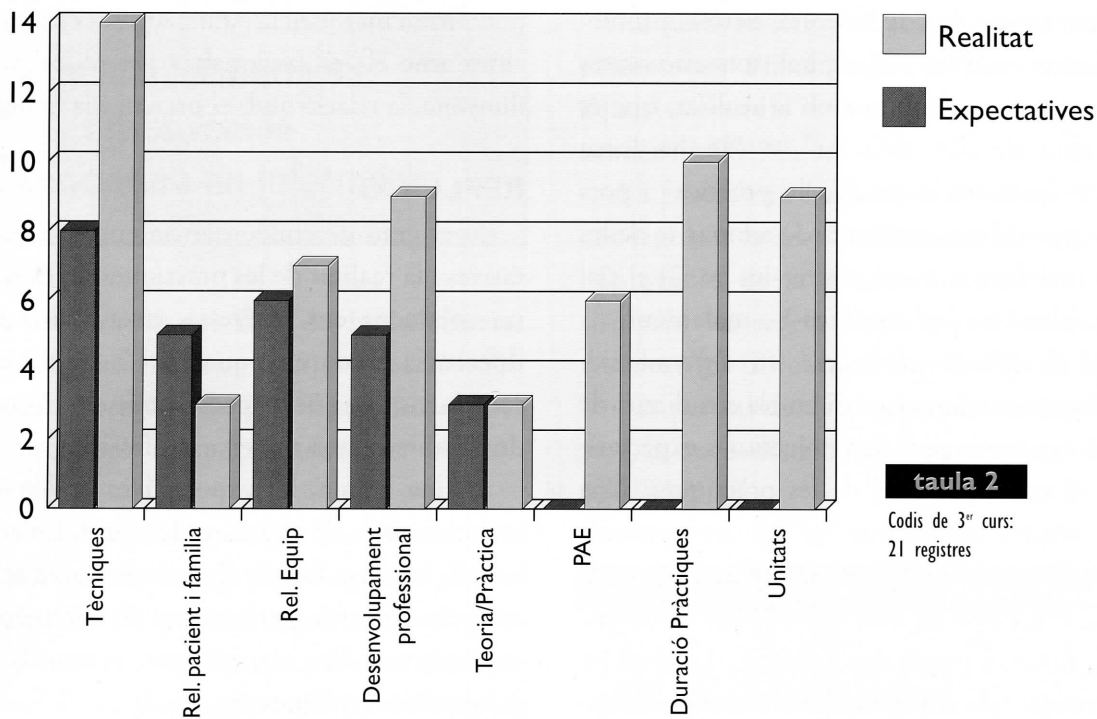
Teoria/Pràctica: aquest és el codi més utilitzat pels alumnes de segon, un cop han acabat les pràctiques, i en tots els registres apareix com a una experiència negativa. Es posa de relleu la dissociació entre ambdós conceptes per "la impossibilitat d'aplicar la teoria a la pràctica", la qual cosa genera certa frustració. Aquesta barrera s'explica per diversos fets com: "que hi ha uns sistemes de treball inamovibles", o que "les funcions de la infermera estan majoritàriament copades per ordres mèdiques delegades" serian alguns exemples.

Duració: tres persones es refereixen a que "el període de pràctiques queda curt de temps; se'n fan poques hores".

Unitat/Servei: en dues ocasions plantejen que "el haver estat només en una sola unitat redueix la visió global de la infermeria".

Còdis tercer curs. (taula 2)

Tècniques: és l'expectativa més freqüent entre els estudiants de tercer curs. Es preten "realitzar i perfeccionar les tècniques d'infermeria" durant el període de pràctiques. Pel que fa als resultats obtinguts, deu persones afirmen "no haver practicat totes les tècniques d'infermeria" que a més a més "són de vital importàn-

taula 2

Codis de 3er curs:
21 registres

cia per a exercir”. I entre les causes que generen aquesta situació aludeixen a que “la unitat de pràctiques no ha estat l’adequada per a realitzar totes les tècniques que ens ensenyen en la teoria “. La resta, quatre persones, sí que estan satisfetes de la destresa adquirida.

Relació amb el pacient i la família: està present com un dels objectius esperats en cinc registres. Es preten “establir una relació terapèutica amb el malalt i la família” amb la peculiaritat que els estudiants de tercer, a més del pacient, inclouen a la família en aquest tipus de relació. A la pràctica es redueixen els comentaris sobre aquest aspecte i la relació terapèutica no s’aconsegueix. En un cas es refereix a que els pacients “estaven adormits en la meua unitat”.

Relació amb l’equip: ocorre el mateix procés amb els estudiants de segon. L’expectativa és “adaptar-se a la dinàmica i funcionament del servei” o “no rebre ordres sino consells”. Posteriorment, el que es valora és si ha existit una relació docent cap a l’aumne. En tots els registres, s’observa una actitud crítica del tracte rebut, i així es reflecteix : “segueix fent falta que els professionals d’infermeria siguin conscients de que una altra de les seves funcions és la docència”, o “Moltes vegades les ganes de fer i d’aprendre són coartades per infermeres que

no recorden el que és ser estudiant” i “és de vital importància conèixer qui és el paper que desenvolupen a les pràctiques clíniques ja que són part integrant de la nostra formació.

Desenvolupament professional: el que s’espera a 3er és “obtenir un nivell òptim d’experiència”, “treballar com un bon professional”, “adquirir seguretat i confiança en un mateix” i “tenir capacitat per a prendre decisions”. No obstant, en la pràctica aquestes expectatives es transformen en inseguretat.

Inseguretat: A l’igual que l’anterior, són afirmacions que surgen en l’últim curs de la carrera, un cop finalitzades les pràctiques. Es dubta de l’adquisició de les habilitats necessàries per treballar en un futur pròxim.

Duració: La meitat dels estudiants de tercer consideren necessari “incrementar les hores de pràctiques” així com “evitar que coincideixin amb les classes teòriques”.

Unitat/servei: és freqüent el desitj de “rotar per altres unitats per poder adquirir una visió més global i aprendre més”. Precisament aquesta és la mateixa solució que proposen quan no es realitzen les tècniques d’infermeria.

Teoria/pràctica: es torna a valorar com a quelcom negatiu i els registres són suficientment explícits: “a la universitat se’ns idealitza la professió d’infermeria de tal manera que tots

quedem enamorats de la teoria, però el problema és quan arribes a l'hospital, tots els nostres conceptes teòrics topen amb la realitat, que és una altra de ben diferent", o "hi ha força diferències entre la teoria i la pràctica" i pots reaccionar de dues maneres: 1) adonar-te de les coses mal fetes i insistir en fer-les be, 2) el sistema t'absorbeix i acabes fent-ho malament.

P.A.E. (Proces d'Atenció en Infermeria): Només apareix aquest codi en els estudiants de tercer. No forma part dels objectius o expectatives i és valorat al final de les pràctiques. Una visió positiva explica que "és útil com a procés d'aprenentatge encara que en la pràctica no s'utilitza. Hauria de ser més operatiu per tal de que en un futur es pugui dur a terme". La resta ho han viscut com a problemàtic: "el més decepcionant és que el PAE sigui tan sols una quimera, exclusiva dels estudiants d'infermeria".

CONCLUSIONS

Destacar que a segon si l'expectativa més desitjada per els estudiants és la de realitzar tècniques d'infermeria, a la pràctica, aquest aspecte perd importància en relació amb d'altres realitats. La principal és el xoc viscut entre la teoria i la pràctica com a conseqüència del seu primer contacte amb l'hospital. En aquest curs és possible que existeixi un procés d'adaptació per a sobreviure entre dos móns contradictoris. L'altre realitat, és la preocupació per establir aquella relació "docent" amb els professionals i que és desitjable per la seva formació en pràctiques.

A tercer passa una cosa semblant. Quan les experiències no es corresponen amb la realitat s'aludeix a la falta de pràctica en les tècniques d'infermeria. Però quan es parla de la realitat com a experiència positiva no es relaciona amb les tècniques, sino amb la relació establerta amb l'equip.

Per últim, em pregunto si l'expectativa que segons els estudiants d'ambdós cursos no es compleix; és adir, la de rotar per altres serveis de l'hospital per tenir una visió global de la infermeria, té alguna cosa a veure amb la de tenir una visió global del pacient, qüestió no registrada.

Sens dubte, a l'hospital, són les tècniques les

que encara marquen la pauta, seguides de les relacions amb els professionals, i per últim, i molt llunyana, la relació amb el pacient i la família.

REFLEXIÓ

Si el grau de concordància entre les expectatives i la realitat de les pràctiques no és elevat, no solament ens interessa saber quina és la diferència, sino quina qualitat té; és a dir quins són els motius que impedeixen la cohesió entre dos àmbits d'una mateixa professió.

D'una banda, les expectatives poden o no coincidir amb els objectius docents. En aquest estudi, les expectatives sí que tenen una relació amb els objectius, però no tots els objectius són expectatives. Per tan, es pot pensar que la informació que tenen els estudiants dels objectius docents no sigui suficient o bé la adequada, ja que no s'han assimilat.

D'altre banda, la realitat pot ser viscuda com a positiva quan coincideix amb les expectatives i, com a negativa, quan no s'aconsegueix el que s'espera. En aquest últim cas, hauria de plantejar-se si el conjunt d'objectius docents són viables en la realitat on es duen a terme les pràctiques.

Referències Bibliogràfiques

- SAN ROMAN, T. (1989) "Sobre el concepto de marginación" en *Vejez y Cultura. Hacia los límites del sistema*. Barcelona: Fundació Caixa de Pensions.
- DOMINGUEZ ALCON, C. "Enfermería, Sociedad y Futuro". Ponencia del 2º Congreso Nacional de Enfermería Quirúrgica. Sitges, 1993.
- MEDINA, J. L. (1995) "La investigación enfermera: entre el mito de la racionalidad y la necesidad de un cambio de paradigma". *Enfermería Clínica*; 4: 147-149.
- COLLIERE, M.F. (1993) "Utilización de la antropología para abordar las situaciones de cuidados". *Revista Rol de Enfermería* 179-180: 73-77.
- MARTINEZ, A. (1992) "Eficacia simbólica, eficacia biológica. Hacia un nuevo modelo analítico y terapéutico en la asistencia sanitaria". *Rev. Rol de Enfermería* 172: 61-67.
- PARSE, R. R., COYNE, A. B. and SMITH, M. J. (1985) *Nursing Research: Qualitative Methods*. New Jersey: Prentice Hall. Englewood Cliffs.
- LEININGER, M. (1985) *Qualitative Research Methods in Nursing*. Orlando: Grune and Stratton Inc.
- SANDIN, M. P. y MEDINA, J. L. (1993) "Estudio comparativo de dos programas informáticos de análisis de datos cualitativos". *Revista Investigación Educativa* 22: 151-166.
- GIL FLORES, J. (1994) *Análisis de datos cualitativos. Aplicaciones a la investigación educativa*. Barcelona: PPU.
- COLLIERE, M. F. (1993) *Promover la vida*. Madrid: Interamericana/McGraw-Hill: 345.